

Beş Milyar İlaç Bağımlısı mı var?

Üç ay kadar önce, Amerika'da sağlık bakanlığı, sayılabilecek bir kuruluş olan ilaç ve Besin Dairesi (FDA), Amerika toprakları üzerinde sigara içilmesinin yasaklanmasını teklif etti. Böylece bu kuruluş, dünyadaki bütün hükümetleri doğrudan doğruya ilgilendiren büyük bir tıbbi ve toplumsal ahlak (etik) sorununa parmak basmış oluyordu.

İlaç ve Besin Dairesi, sigaranın bugüne kadar bilinen zararlarına (en önemlisi akciğer kanseri) bir yenisini ekliyordu: nikotinin alışkanlık yapıcı etkisi, ilaç alışkanlıklarına çok benziyordu; bu nedenle nikotin yasaklanmalıydı. Bu görüşü sigarayı bırakmak isteyen de başarısız olan sigara tiryakilerinin deneyimleriyle de doğrulanmış bulunuyordu: bu gibiler sigaraya bağımlı hale geldikleri ve sigarayı bıraktıkça altüst olacakları için ondan vazgeçemiyorlardı. Sigara endüstrisiye bütün bu kanıtlara kulaklarını tıkıyordu.

İşte size bir tiyatro sahnesi: geçen 31 Mart'ta Amerikan Kongre üyesi Henry Waxman'ın yaptığı açıklamalara göre, 1983'den beri devam eden hayvan deneyleri, nikotin'in ilaç alışkanlığına çok benzer bir alışkanlık yaptığını kanıtlamış bulunuyordu. İş bu kadarıyla kalsa yine iyi: tütün firması Philip Morris'de çalışmakta olan Victor de Noble tarafından gerçekleştirilen bu deneylerin sonuçları, yayınlanmak üzere Psychopharmacology dergisi tarafından kabul edilmiş, fakat işveren durumundaki Philip Morris firması otoritesini kullanarak bu yazıyı geri çekti. Ayrıca tütün endüstrisi için yüz karası sayılabilecek bir diğer gerçek ortaya çıktı: sigara paketlerinin üzerinde yazan nikotin ve katran düzeyleri gerçek olmaktan çok uzaktı, söz konusu sayılar bir "sigara içme makinesi"nde yapılan ölçümlerle elde edilmişti. Bu makine dakikada bir kere 2 saniye süreyle içine sigara dumanı çekmektedir. Bir kere bu makine, sigara dumanıyla birlikte bol hava çeker ve bu olay dumanın seyrelmesine

neden olur. Diğer yandan her ne kadar bugünkü sigaraların birçoğunun kağıtları ve filtreleri çok küçük delikler (mikropor) içerecek şekilde yapılıyor ve bununla içeri daha fazla hava çekilmesi amaçlanıyorsa da aslında sigara içenlerin parmakları bu delikleri tutmakta ve duman yine yoğun olarak kalmaktadır.

Şimdi yukarıda sözünü ettiğimiz sıçan deneylerine bir bakalım. Bir sıçanın vücuduna nikotin verici bir enjektör bağlanır; sıçanın önünde bir pedal vardır; hayvan bu pedala basarak kendi kendine nikotin enjekte edebilir. Bu koşullarda sıçanın 7 kereye varana kadar üstüste pedala bastığı ve kendine kilo başına 30 mikrograma varan dozlarda nikotin enjekte ettiği görülmüştür. Ancak sıçan kilo başına 30 mikrogramı aşan dozlarda nikotin aldıktan sonra pedala basmayı azaltmaktadır. Sıçan bu bakımdan insandan farklıdır ve bu deney sonuçlarını, insanı da içine alacak şekilde genelleştirmek zordur.

yanmamaktadır; çünkü aslında bu firmaların çıkarı mümkün olduğu kadar fazla sayıda sigara içilmesindedir; bu ise ancak sigaraların içinde az nikotin bulunmasıyla olasıdır. Philip Morris bu suçlamalar karşısında 5 milyar dolarlık bir tazminat davası açmıştır. Dünya nüfusu da yaklaşık 5 milyardır; kendi kendimize dünyamızın belli maddelere bağımlılık kazanmış insanlarla dolu olup olmadığını sormalıyız. Öyle ya, insanların çoğu çay veya kahvesiz yapamıyor, çaydaki teofilin, kahvedeki kafein maddesi sinir sistemini etkiliyor. Örneğin kafein beyinin bazı bölgelerinde (rafe, beyin kabuğu, beyincik) serotonin miktarını artırıyor; ayrıca noradrenalin sentezini hızlandırıyor ve dopamin salgısını ve yenilenmesini etkiliyor; kafein nikotin gibi hem uyarıcı, hem de yatıştırıcı bir etki yapıyor; böylece kahve alışkanlığı hızla beliriyor.

FDA'nın tütün için kullandığı kriterleri aynen uygularsak kahvenin ve hatta şarapların ve diğer alkollü içkilerin satışının kontrol altına alınması gerekmez mi?

ABD'de 1919 ile 1933 yılları arasında 14 yıl uygulanan alkollü içki yasasının nasıl hiçe sayıldığını ve kaçak içkinin, büyük servetler getirmesi nedeniyle, gangsterliğin doğuşuna yol açtığını unutmamalıyız. Bu nedenle Amerika ve dünyanın kalan bölümü muhtemelen alkölü yeniden yasaklamaktan korkacaktır. Alkölün

Kanadalı araştırmacılar da aynı deneyleri yapmışlar ve nikotin'in sıçanlarda mezolimbik sistem denen bir sinir yolunu uyardığı sonucuna varmışlardır. Bu çalışmalar çok büyük bir hayret uyandırmamıştır. 40 yıldan fazla bir zamandır nikotin'in sinir sistemini uyarması üzerinde deneyler yapılmaktadır ve 1968'de İngiliz araştırmacılar nikotini az bir sigara verilen sigara tiryakilerinin bu sigaradan daha sık nefesler çektiklerini göstermişlerdir. Yeri gelmişken belirtelim ki sigara yapan firmaların sigaralara nikotin eklediği şeklindeki suçlamalar sağlam bir temele da-

zevk vermesine şaşmamak gerekir: alkol vücutta yakılırken morfin'e yakın bir bileşik ortaya çıkar (tetrahidropapaverolin). Sigarayı, pipoyu ve püroyu yasakladıktan sonra üzüm bağlarımızı da yoketmek gerekecek.

Sigarayı yasaklamanın başarıya ulaşamayacağı kesindir. O zaman katran düzeyi çok daha yüksek kaçak sigaralar yapılacaktır. Tehlikeli alışkanlıklara yol açan maddelerin el altından sokaklarda satıldığı bir toplum mu istiyoruz yoksa?

Science & Vie Ağustos 1994
Çeviri: Selçuk Alsan